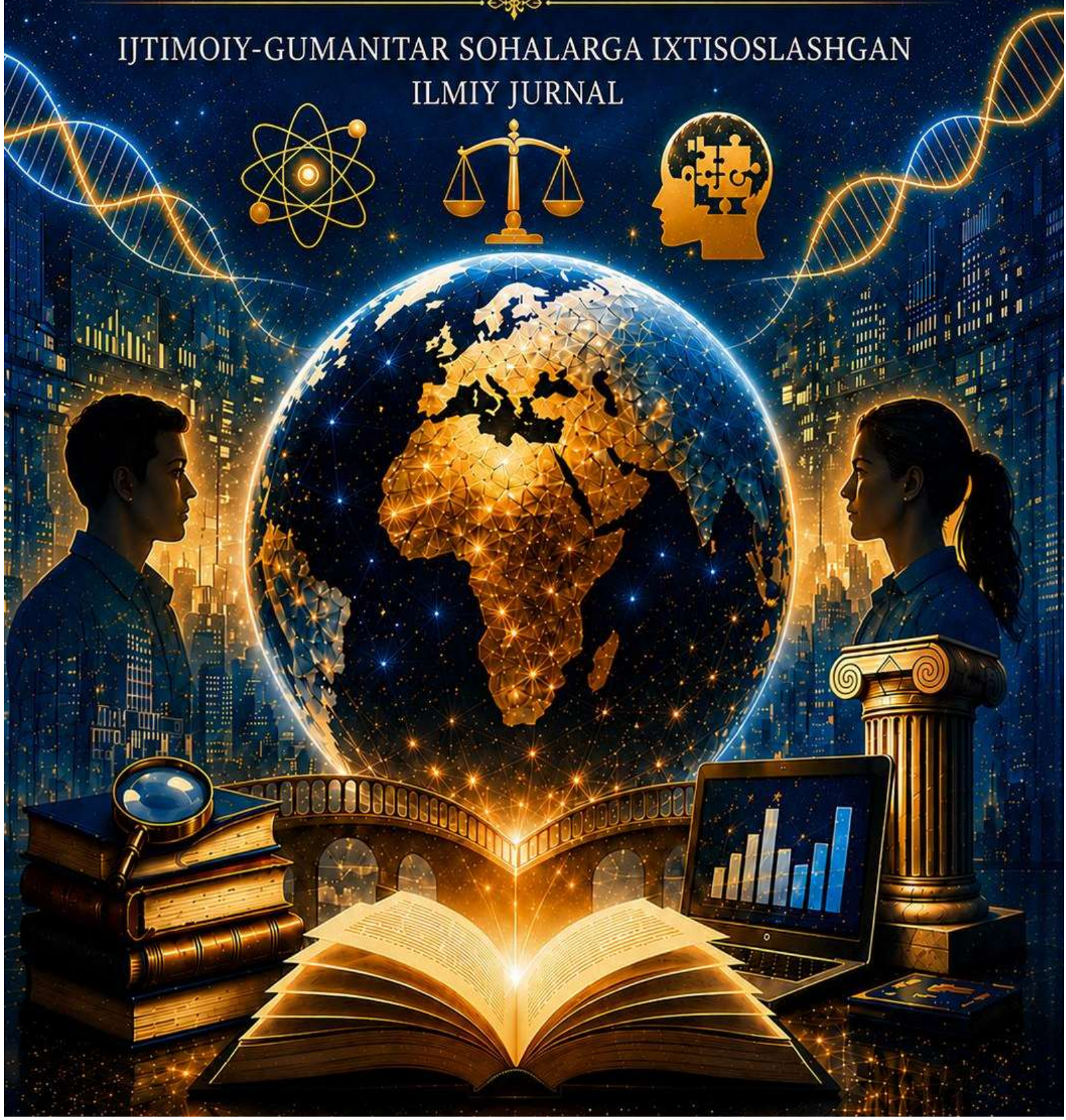
№3 2026

ISSN-L: 3093-9240

FANLARARO ILMIY TADQIQOTLAR

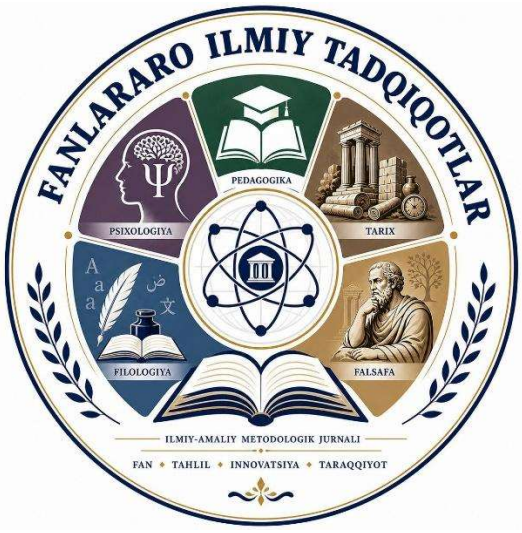
IJTIMOIY-GUMANITAR SOHALARGA IXTISOSLASHGAN
ILMIY JURNAL

FANLARARO ILMIY TADQIQOTLAR
ilmiy-amaliy metodologik jurnal

МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
научно-практический и методологический журнал

INTERDISCIPLINARY SCIENTIFIC RESEARCH
scientific-practical and methodological journal

№3 2026

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi huzuridagi Axborotlashtirish va telekommunikatsiyalar sohasida nazorat inspeksiyasi tomonidan 2026-yil 5-may sanasida davlat ro‘yxatidan o‘tkazilib, 1564147-sonli rasmiy guvohnoma asosida faoliyat yuritadi.

BOSH MUHARRIR:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich
psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI
Ismatulloyev Abdullo Nasrulloyevich
psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

TAHRIRIYAT KENGASHI:
Rejep Uzyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Blinova Ye.E. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Abdullayeva B.S. – pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Ibragimova G.N. – pedagogika fanlari doktori, professor
Mamurov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Filippova O.G. – pedagogika fanlari doktori, professor (Rossiya)
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari doktori(DSc), professor
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent
Umarova N.Sh. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ismoilova N.Z. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Abdullayeva D.U. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Atabayeva N.B. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Jabborov X.X. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Akramov M.R. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Tuychieva S.M. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Gadoyeva M.I. – filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Rasulov Z.I. – filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Qurbonboyev A.N. – psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent
Taniyeva G. M. – tarix fanlari doktori, professor
Davlatova S.T. – tarix fanlari doktori, professor
Qurbonova M. B. – tarix fanlari nomzodi, professor
Turdiyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Maxmudova D.A. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldashev S.R. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Botirova D.B. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Alimova Ye.G. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Джексембаева Г.С. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) (Qozog‘iston)
Jalilov N.A.– pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Vahobov A.A. – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Raxmatova M.M. – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xalilova R.R. – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Bobojonov Sh.U. – tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sharipov Sh.F. – tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Bo‘tayev J.Sh. – tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Bobojonova F. X. – tarix fanlari nomzodi, dotsent

Mas’ul muharrir:
Xayitov Xayotjon Xikmat o‘g‘li

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР
Ашуров Рамзидин Рамазонович
доктор философии (PhD) по психологическим наукам, доцент

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА
Исматуллоев Абдулло Насруллоевич
доктор философии (PhD) по психологическим наукам

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ
Реджеп Узюрек - доктор психологических наук, профессор (Турция)
Блинова Е.Е. - доктор психологических наук, профессор (Россия)
Стоюхина Н.Ю. - кандидат психологических наук, доцент (Россия)
Абдуллаева Б.С. - доктор педагогических наук (DSc), профессор
Ибрагимова Г.Н. - доктор педагогических наук, профессор
Мамуров Б.Б. - доктор педагогических наук, профессор
Филиппова О.Г. - доктор педагогических наук, профессор (Россия)
Мирзаева Ф.О. - доктор педагогических наук (DSc), профессор
Бафаев М.М. - доктор психологических наук (DSc), доцент
Умарова Н.Ш. - доктор психологических наук (DSc), профессор
Исмоилова Н.З. - доктор психологических наук (DSc), профессор
Абдуллаева Д.У. - доктор психологических наук (DSc), профессор
Атабаева Н.Б. - доктор психологических наук (DSc), профессор
Джабборов Х.Х. - доктор психологических наук (DSc), профессор
Акрамов М.Р. - доктор психологических наук (DSc), профессор
Туйчиева С.М. - доктор психологических наук (DSc), профессор
Гадоева М.И. - доктор филологических наук (DSc), профессор
Расулов З.И. - доктор филологических наук (DSc), профессор
Курбанбоев А.Н. - доктор психологических наук (DSc), доцент
Таниева Г.М. - доктор исторических наук, профессор
Давлатова С.Т. - доктор исторических наук, профессор
Курбанова М.Б. - кандидат исторических наук, профессор
Турдиев Б. - доктор философских наук, профессор
Махмудова Д.А. - доктор философии (PhD) по психологическим наукам, доцент
Юлдашев С.Р. - доктор философии (PhD) по психологическим наукам, доцент
Ботирова Д.Б. - доктор философии (PhD) по психологическим наукам, доцент
Алимова Е.Г. - доктор философии (PhD) по психологическим наукам, доцент
Джексембаева Г.С. - доктор философии (PhD) по психологическим наукам (Казахстан)
Жалилов Н.А. - доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, доцент
Вахобов А.А. - доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, доцент
Рахматова М.М. - доктор философии (PhD) по филологическим наукам, доцент
Халилова Р.Р. - доктор философии (PhD) по филологическим наукам, доцент
Бобожонов Ш.У. - доктор философии (PhD) по историческим наукам, доцент
Шарипов Ш.Ф. - доктор философии (PhD) по историческим наукам
Бутаев Ж.Ш. - доктор философии (PhD) по историческим наукам
Бобожонова Ф.Х. - кандидат исторических наук, доцент

Ответственный редактор
Хайитов Хаётжон Хикмат угли

EDITOR-IN-CHIEF
Ashurov Ramzidin Ramazonovich
Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Associate Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF
Ismatulloyev Abdullo Nasrulloyevich
Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences

EDITORIAL BOARD
Rejep Uzyurek - Doctor of Psychological Sciences, Professor (Türkiye)
Blinova Ye.E. - Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyukhina N.Yu. - Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor (Russia)
Abdullaeva B.S. - Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Ibragimova G.N. - Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Mamurov B.B. - Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Filippova O.G. - Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Russia)
Mirzaeva F.O. - Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Bafaev M.M. - Doctor of Psychological Sciences (DSc), Associate Professor
Umarova N.Sh. - Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor
Ismoilova N.Z. - Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor
Abdullaeva D.U. - Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor
Atabayva N.B. - Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor
Jabborov Kh. Kh. - Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor
Akramov M.R. - Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor
Tuychieva S.M. - Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor
Gadoeva M.I. - Doctor of Philological Sciences (DSc), Professor
Rasulov Z.I. - Doctor of Philological Sciences (DSc), Professor
Qurbonboev A.N. - Doctor of Psychological Sciences (DSc), Associate Professor
Tanieva G.M. - Doctor of Historical Sciences, Professor
Davlatova S.T. - Doctor of Historical Sciences, Professor
Kurbonova M.B. - Candidate of Historical Sciences, Professor
Turdiev B. - Doctor of Philosophy Sciences, Professor
Makhmudova D.A. - Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Associate Professor
Yuldashev S.R. - Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Associate Professor
Botirova D.B. - Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Associate Professor
Alimova Ye.G. - Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Associate Professor
Dzheksembayeva G.S. - Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences (Kazakhstan)
Jalilov N.A. - Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences, Associate Professor
Vahobov A.A. - Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences, Associate Professor
Raxmatova M.M. - Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Khalilova R.R. - Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Bobojonov Sh.U. - Doctor of Philosophy (PhD) in Historical Sciences, Associate Professor
Sharipov Sh.F. - Doctor of Philosophy (PhD) in Historical Sciences
Butayev J.Sh. - Doctor of Philosophy (PhD) in Historical Sciences
Bobojonova F.X. - Candidate of Historical Sciences, Associate Professor

Managing Editor
Xayitov Xayotjon Xikmat ugli

TALABALAR IQTISODIY XULQ-ATVORINING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI: GENDER TAHLILI

Yuldosheva Gavhar O‘tkirovna
O‘zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi
“Din psixologiyasi va pedagogika” kafedrasi tayanch-doktoranti
ORCID: 0009-0008-2739-2354

Annotatsiya. Mazkur maqolada talabalarning iqtisodiy xulq-atvorining diniy va ijtimoiy-psixologik xususiyatlari hamda ularning iqtisodiy qarorlar qabul qilish jarayoniga ta’siri tahlil qilingan. Tadqiqotning dolzarbligi globallashuv, raqamli iqtisodiyot va bozor munosabatlari sharoitida yoshlarning iqtisodiy madaniyati, moliyaviy savodxonligi hamda mas’uliyatli iqtisodiy xulq-atvorini shakllantirish zarurati bilan izohlanadi. Tadqiqotning maqsadi talabalarning iqtisodiy xulq-atvoriga diniy qadriyatlar va ijtimoiy-psixologik omillarning ta’sirini aniqlash hamda ularning o‘zaro bog‘liqligini empirik jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqotda tizimli, kompleks va qiyosiy yondashuvlar, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, kuzatish, so‘rovnoma, matematik-statistik tahlil hamda O.F.Potyomkina tomonidan ishlab chiqilgan “Ijtimoiy-psixologik ustanovkalarni diagnostika qilish” metodikasidan foydalanildi. Olingan natijalar SPSS dasturi yordamida Studentning mustaqil tanlanmalar uchun t-testi asosida tahlil qilindi. Natijalarga ko‘ra, mehnatga yo‘nalganlik bo‘yicha jinslar o‘rtasida statistik jihatdan ahamiyatli farq aniqlanmadi. Biroq erkinlikka yo‘nalganlik ayol talabalarda, hokimiyatga yo‘nalganlik esa erkak talabalarda statistik jihatdan ishonchli darajada yuqori ekanligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari talabalarning iqtisodiy xulq-atvorini shakllantirishda diniy qadriyatlar va ijtimoiy-psixologik omillarning muhim o‘rin tutishini ko‘rsatadi. Olingan xulosalar oliy ta’lim muassasalarida iqtisodiy tarbiya, moliyaviy savodxonlik va tadbirkorlik kompetensiyalarini rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: iqtisodiy xulq-atvor, talaba, diniy qadriyatlar, ijtimoiy-psixologik omillar, iqtisodiy psixologiya, Potyomkina metodikasi, gender tafovutlari, iqtisodiy tarbiya, moliyaviy savodxonlik.

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОВЕДЕНИЯ СТУДЕНТОВ: ГЕНДЕРНЫЙ АНАЛИЗ

Аннотация. В данной статье исследуются религиозные и социально-психологические особенности экономического поведения студентов, а также их влияние на процесс принятия экономических решений. Актуальность

исследования обусловлена необходимостью формирования экономической культуры, финансовой грамотности и ответственного экономического поведения молодежи в условиях глобализации, цифровой экономики и развития рыночных отношений. Цель исследования заключается в выявлении влияния религиозных ценностей и социально-психологических факторов на экономическое поведение студентов, а также в эмпирическом обосновании взаимосвязи между ними. Методологическую основу исследования составили системный, комплексный и сравнительный подходы, анализ научной литературы, наблюдение, анкетирование, методы математико-статистической обработки данных и методика диагностики социально-психологических установок О.Ф.Потемкиной. Статистическая обработка результатов проводилась с использованием программы SPSS и t-критерия Стьюдента для независимых выборок. Результаты исследования показали отсутствие статистически значимых гендерных различий по шкале «ориентация на труд». Вместе с тем установлено, что студентки демонстрируют более высокий уровень ориентации на свободу, тогда как студенты-мужчины имеют более выраженную ориентацию на власть. Полученные результаты свидетельствуют о существенной роли религиозных ценностей и социально-психологических установок в формировании экономического поведения студентов. Практическая значимость исследования заключается в возможности использования полученных выводов при разработке программ экономического воспитания, повышения финансовой грамотности и формирования предпринимательских компетенций в системе высшего образования.

Ключевые слова: экономическое поведение, студенты, религиозные ценности, социально-психологические факторы, экономическая психология, методика Потемкиной, гендерные различия, финансовая грамотность.

SOCIO-PSYCHOLOGICAL DETERMINANTS OF STUDENTS' ECONOMIC BEHAVIOR: A GENDER ANALYSIS

Annotation. This article examines the religious and socio-psychological characteristics of students' economic behavior and their influence on economic decision-making. The relevance of the study is determined by the growing need to develop economic culture, financial literacy, and responsible economic behavior among young people in the context of globalization, digital transformation, and the expansion of market relations. The aim of the research is to identify the impact of religious values and socio-psychological factors on students' economic behavior and to determine the relationship between these variables through empirical analysis.

The study employed a systematic, comprehensive, and comparative research approach. Scientific literature analysis, observation, questionnaire surveys, mathematical and statistical methods, and O.F.Potemkina's methodology for diagnosing socio-psychological attitudes were used as the main research tools. The collected data were processed using the SPSS statistical package and analyzed through the independent samples Student's t-test. The findings revealed no statistically significant gender differences in work orientation. However, female students demonstrated significantly higher scores on freedom orientation, whereas male students showed significantly higher levels of power orientation. These results indicate that religious values and socio-psychological attitudes play a significant role in shaping students' economic behavior and decision-making. The study contributes to the field of economic psychology by providing empirical evidence on the interaction between psychological attitudes and economic behavior. The findings may serve as a scientific basis for improving economic education, financial literacy programs, and entrepreneurship development initiatives in higher education institutions.

Keywords: economic behavior, students, religious values, socio-psychological factors, economic psychology, Potemkina methodology, gender differences, financial literacy, entrepreneurship.

KIRISH

Bugungi kunda jamiyatda yuz berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar yoshlarning iqtisodiy xulq-atvorini chuqur o‘rganishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, talabalarning iqtisodiy qarorlar qabul qilishi, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishi, tadbirkorlikka bo‘lgan munosabati va iste’mol madaniyatining shakllanishida diniy hamda ijtimoiy-psixologik omillar muhim o‘rin tutadi. Ushbu omillar shaxsning qadriyatlari, motivlari, e’tiqodi, ijtimoiy muhitga moslashuvi va iqtisodiy faoliyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Zamonaviy globallashuv, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi va bozor munosabatlarining chuqurlashuvi sharoitida talabalar iqtisodiy xulq-atvoriga ta’sir etuvchi omillarni ilmiy jihatdan tahlil qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Diniy qadriyatlarning halollik, mas’uliyat, mehnatsevarlik va isrofgarchilikka qarshi munosabat kabi tamoyillari iqtisodiy xulq-atvorni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, ijtimoiy-psixologik omillar, jumladan, ijtimoiy ta’sir, motivatsiya, shaxsiy qadriyatlar, o‘zini o‘zi boshqarish va ijtimoiy me’yorlar ham talabalarning iqtisodiy qarorlariga sezilarli darajada ta’sir qiladi.

Shu sababli talabalar iqtisodiy xulq-atvorining diniy va ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini kompleks o‘rganish, ushbu omillar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni

aniqlash hamda yoshlarning iqtisodiy madaniyatini yuksaltirish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish bugungi kunning dolzarb ilmiy-amaliy vazifalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari ta’lim muassasalarida iqtisodiy tarbiya samaradorligini oshirish, yoshlarning moliyaviy savodxonligini rivojlantirish va ularning mas’uliyatli iqtisodiy xulq-atvorini shakllantirishga xizmat qiladi.

MAVZUNING O‘RGANILGANLIGI VA METODOLOGIYASI

Talabalar iqtisodiy xulq-atvori hamda unga ta’sir etuvchi diniy va ijtimoiy-psixologik omillar turli fanlar doirasida, jumladan, iqtisodiyot, psixologiya, sotsiologiya, falsafa va dinshunoslik yo‘nalishlarida keng tadqiq etilgan. Xorijiy olimlar tomonidan iqtisodiy xulq-atvorning nazariy asoslari, iqtisodiy qarorlar qabul qilish mexanizmlari, shaxs motivatsiyasi va qadriyatlar tizimining iqtisodiy faoliyatga ta’siri yuzasidan salmoqli ilmiy izlanishlar olib borilgan. Xususan, iste’molchilar xulq-atvorining o‘smirlik identikligiga ta’siri (V.A.Xashenko, A.P.Vyatkin) [1.1], iqtisodiy iste’mol xulqining gender jihatlari (T.A.Guseva),[2.3] iste’mol xulqining motivlari (B.G.Rebzuyev, A.A.Savelyev),[3.4] o‘smirlar iste’mol xulqining tahlil modeli (C.B.Shadrina) [4.5] lar tomonidan o‘rganilgan.

Ijtimoiy psixologiya sohasida shaxsning qadriyatlari, motivatsiyasi, ijtimoiy me’yorlar, referent guruhlar va ijtimoiy identifikatsiyaning iqtisodiy xulq-atvorga ta’siri bo‘yicha keng ko‘lamli tadqiqotlar amalga oshirilgan. Diniy qadriyatlarning iqtisodiy faoliyatga ta’siri, halollik, mehnatsevarlik, tejamkorlik, mas’uliyat va tadbirkorlik madaniyatini shakllantirishdagi o‘rni ham ko‘plab ilmiy manbalarda tahlil qilingan.

O‘zbekiston olimlari tomonidan ham yoshlarning iqtisodiy tarbiyasi, iqtisodiy tafakkurini rivojlantirish, moliyaviy savodxonlik, tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirish hamda ma’naviy qadriyatlarning shaxs kamolotidagi o‘rni bo‘yicha qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Biroq talabalar iqtisodiy xulq-atvorining aynan diniy va ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini o‘zaro bog‘liqlikda, kompleks yondashuv asosida o‘rganishga bag‘ishlangan tadqiqotlar yetarli darajada emas.

Shu bois mazkur tadqiqot talabalarning iqtisodiy xulq-atvoriga diniy va ijtimoiy-psixologik omillarning ta’sirini kompleks tahlil qilish, ularning o‘zaro bog‘liqligini aniqlash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgani bilan ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotda talabalar iqtisodiy xulq-atvorining diniy va ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini o‘rganishda tizimli, kompleks va qiyosiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini iqtisodiy psixologiya, ijtimoiy psixologiya, shaxs psixologiyasi va xulq-atvor iqtisodiyoti nazariyalari tashkil etdi.

Empirik tadqiqot jarayonida respondentlarning iqtisodiy xulq-atvoriga ta’sir etuvchi ijtimoiy-psixologik ustanovkalarni aniqlash maqsadida O.F.Potyomkina (Potemkina) tomonidan ishlab chiqilgan “Ijtimoiy-psixologik ustanovkalarni diagnostika qilish” metodikasi qo‘llanildi. Ushbu metodika shaxsning “erkinlik–hokimiyat” hamda “mehnat–pul” yo‘nalishlari bo‘yicha ijtimoiy-psixologik ustanovkalarini aniqlash imkonini beradi. Metodika yordamida talabalarning mehnatga munosabati, moddiy qadriyatlarga yo‘nalganligi, mustaqillikka intilishi, hokimiyat va ijtimoiy mavqega bo‘lgan munosabati baholandi.

Tadqiqot davomida, shuningdek, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, kuzatish, so‘rovnoma, statistik tahlil, qiyosiy tahlil hamda natijalarni matematik-statistik qayta ishlash usullaridan foydalanildi. Olingan ma’lumotlar respondentlarning iqtisodiy xulq-atvorida diniy qadriyatlar va ijtimoiy-psixologik ustanovkalarning o‘rnini aniqlash hamda ular o‘rtasidagi bog‘liqlikni ilmiy asosda tahlil qilish imkonini berdi.

Mazkur metodologik yondashuv tadqiqotning ishonchliligi, obyektivligi va ilmiy asoslanganligini ta’minlashga xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O.F.Potyomkina metodikasi asosida talabalarning iqtisodiy xulq-atvoriga oid ijtimoiy-psixologik ustanovkalari jins kesimida tahlil qilindi.

1-jadval

Potemkina metodikasi bo‘yicha jins tafovutlari o‘rtacha qiymatlar tahlili (student-t)

Shkalalar	Jins	M	SD	SEM	t	p
Mehnatga yo‘nalganlik	ayol	6,34	1,68	0,11	0,484	0,629
	erkak	6,25	1,47	0,13		
Erkinlikka yo‘nalganlik	ayol	7,13	1,76	0,12	0,635	0,000
	erkak	6,37	1,97	0,18		
Hokimiyatga yo‘nalganlik	Ayol	4,24	2,08	0,14	-2,163	0,031
	Erkak	4,75	1,98	0,18		
Pulga yo‘nalganlik	Ayol	3,71	1,91	0,13	-1,722	0,086
	Erkak	4,10	2,01	0,18		

Izoh: M – o‘rtacha qiymat (Mean), SD – standart og‘ish (Standard Deviation), t-Studentning mustaqil tanlanmalar uchun t-kriteriyasi, p – statistik ahamiyatlilik darajasi. **p<0,05** – statistik jihatdan ishonchli farq.

Muallif tomonidan O.F.Potyomkina metodikasi asosida o'tkazilgan tadqiqot natijalari va SPSS dasturida amalga oshirilgan statistik tahlil asosida tuzildi.

Talabalarning iqtisodiy xulq-atvoriga oid ijtimoiy-psixologik ustanovkalarida jinslar o‘rtasidagi farqlarni aniqlash maqsadida O.F. Potyomkina metodikasi natijalari Studentning mustaqil tanlanmalar uchun t-testi yordamida tahlil qilindi.

Tahlil natijalariga ko‘ra, mehnatga yo‘nalganlik shkalasi bo‘yicha ayol (M=6,34; SD=1,68) va erkak (M=6,25; SD=1,47) talabalar o‘rtasida statistik jihatdan ishonchli farq aniqlanmadi (t=0,484; p=0,629). Mazkur natija mehnatga munosabatning jins omiliga bog‘liq holda sezilarli darajada farqlanmasligini ko‘rsatadi.

Erkinlikka yo‘nalganlik shkalasi bo‘yicha esa ayol talabalarning o‘rtacha ko‘rsatkichi (M=7,13; SD=1,76) erkak talabalarnikidan (M=6,37; SD=1,97) yuqori bo‘lib, ushbu tafovut statistik jihatdan ishonchli ekanligi aniqlandi (t=3,635; p<0,001). Bu natija ayol talabalarda mustaqillik, erkin tanlov va shaxsiy qaror qabul qilishga yo‘naltirilgan ustanovkalar nisbatan kuchliroq rivojlanganligini ko‘rsatadi.

Hokimiyatga yo‘nalganlik shkalasi bo‘yicha erkak talabalar (M=4,75; SD=1,98) ayol talabalarga (M=4,24; SD=2,08) nisbatan yuqori natija qayd etdilar va mazkur farq statistik jihatdan ishonchli bo‘ldi (t=-2,163; p=0,031). Bu holat erkak talabalarda boshqaruv, yetakchilik va ijtimoiy mavqega intilish motivlari nisbatan kuchliroq ekanligini anglatadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari talabalarning iqtisodiy xulq-atvoriga oid ijtimoiy-psixologik ustanovkalarida ayrim gender tafovutlari mavjudligini ko‘rsatdi. Xususan, ayol talabalar erkinlikka yo‘nalganlik, erkak talabalar esa hokimiyatga yo‘nalganlik bo‘yicha yuqori natijalarni namoyon etdilar. Mehnatga yo‘nalganlik bo‘yicha esa jinslar o‘rtasida statistik jihatdan ahamiyatli farq kuzatilmadi (p>0,05).

Mazkur tadqiqot natijalari talabalarning iqtisodiy xulq-atvori diniy qadriyatlar hamda ijtimoiy-psixologik omillar ta'sirida shakllanishini tasdiqladi. Iqtisodiy qarorlar qabul qilish, mehnatga munosabat, mustaqillik, ijtimoiy mavqe va moddiy qadriyatlarga yo‘nalganlik kabi ko‘rsatkichlar shaxsning ijtimoiy-psixologik ustanovkalari bilan uzviy bog‘liqligi aniqlandi.

O.F.Potyomkina metodikasi asosida o‘tkazilgan empirik tadqiqot natijalari mehnatga yo‘nalganlik bo‘yicha ayol va erkak talabalar o‘rtasida statistik jihatdan ishonchli farq mavjud emasligini ko‘rsatdi (p>0,05). Bu holat mehnat qadriyatlari zamonaviy talaba yoshlar orasida jinsdan qat'i nazar deyarli bir xil shakllanganligini anglatadi.

Shu bilan birga, erkinlikka yo‘nalganlik shkalasi bo‘yicha ayol talabalar erkaklarga nisbatan statistik jihatdan yuqori natijalarni namoyon etdilar (p<0,001). Bu esa ayol talabalarda mustaqillik, o‘z qarorlarini erkin qabul qilish va shaxsiy mas'uliyat hissi kuchliroq shakllanganligini ko‘rsatadi. Hokimiyatga yo‘nalganlik

shkalasida esa erkak talabalar yuqoriroq natija qayd etib ($p<0,05$), ularda yetakchilik, boshqaruv va ijtimoiy mavqega intilish motivlari kuchliroq ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot natijalari diniy qadriyatlarning halollik, mas'uliyat, mehnatsevarlik, tejamkorlik va isrofgarchilikka qarshi munosabatni shakllantirish orqali talabalarning iqtisodiy xulq-atvoriga ijobiy ta'sir ko'rsatishini nazariy jihatdan asoslaydi. Shuningdek, ijtimoiy-psixologik ustanovkalar iqtisodiy qarorlarning shakllanishida muhim determinantlardan biri ekanligi tasdiqlandi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy takliflar ishlab chiqildi:

1. Oliy ta'lim muassasalarida iqtisodiy psixologiya va moliyaviy savodxonlikka oid maxsus o'quv kurslari hamda treninglarni joriy etish maqsadga muvofiq.
2. Talabalarda halollik, mas'uliyat, mehnatsevarlik va tejamkorlik kabi diniy-ma'naviy qadriyatlarni rivojlantirishga qaratilgan ma'rifiy dasturlarni kengaytirish lozim.
3. Iqtisodiy xulq-atvorni shakllantirishda gender xususiyatlarini hisobga olgan holda psixologik trening va konsultatsiyalarni tashkil etish tavsiya etiladi.
4. Talabalarning tadbirkorlik kompetensiyalari, iqtisodiy tafakkuri va innovatsion faolligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi amaliy loyihalar sonini ko'paytirish zarur.
5. Kelgusidagi ilmiy tadqiqotlarda iqtisodiy xulq-atvorning diniy qadriyatlar, moliyaviy savodxonlik, iqtisodiy tafakkur hamda shaxsning psixologik xususiyatlari bilan bog'liqligini korrelyatsion va regressiya tahlillari asosida chuqurroq o'rganish tavsiya etiladi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari talabalarning iqtisodiy xulq-atvorini shakllantirishda ijtimoiy-psixologik omillarning muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. Olingan ilmiy xulosalar oliy ta'lim tizimida iqtisodiy tarbiya, moliyaviy savodxonlik va tadbirkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni takomillashtirish uchun nazariy hamda amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1.Хащенко В.А. Экономическая идентичность личности: экономические детерминанты формирования // Психологический журнал. 2004. №5; Хащенко В.А. Диагностика субъек_тивного экономического благополучия // Психологическая диагностика. 2010. № 4.

2. Вяткан А.П. Личное конструирование как механизм экономической социализации в транзитивном обществе. 2015. № 5; Вяткин А.П. Система личностных конструктов как средство адаптации в условиях экономической

неопределенности // Человек в условиях неопределенности: сб. материалов Всероссийской конференции, 18-19 мая 2006г. Ново_сибирск: Повоснб. гос. ун-т, 2006.

3.Гусева Т.В. Потребительское поведение детей старшего дошкольного возраста в процессе социализации: автореф. дис. ... канд. психол. наук. Ярославль, 2005.

4. Ребчуев Б.Г.,Савельева А.А. Потребительское повеление подростков // Вопросы психо_логии. 2006. № 2.

5. Шадрина С.В. Потребительское поведение подростков: основные факторы влияния // Вестник Санкт-Петербургского университета. 2009. № 2.

O‘SMIR SPORTCHILARNING STRESS HOLATIGA BARQARORLIGI XUSUSIYATLARI **Abdurasulov Rustam Abduraimovich**	**6**
BO‘LAJAK MUTAXASSISLARNING KASBIY RIVOJLANISHIGA QARATILGAN ILMIY TADQIQOTLAR TAHLILI **Tuychiyeva Saodat Melikuziyevna**	**19**
OLIY TA’LIM MUASSASALARI BITIRUVCHILARIDA SHAXSIY QADRIYATLARNING KASBIY KARYERANI REJALASHTIRISHDAGI IJTIMOIY-PSIXOLOGIK AHAMIYATI **Xolyigitova Nasiba Xabibullayevna**	**25**
O‘QUVCHILARNING DEMOKRATIK VA AVTORITAR USLUBDAGI O‘QITUVCHILAR SHAXSIGA NISBATAN PSIXOSEMANTIK TASAVVURLARI **Turayeva Dilafruz Rustamboevna**	**32**
NOGIRON FARZANDLI TURLI YOSHDAGI ONALARNING PSIXOLOGIK FAROVONLIGI BILAN DEPRESSIYA, XAVOTIR VA STRESS O‘RTASIDAGI O‘ZARO BOG‘LIQLIK **Kasimova Xulkar Atabayevna**	**45**
TURLI YOSH DAVRLARIDA PERFEKTSIONIZM VA PROKRASTINATSIYA XUSUSIYATLARINING O‘ZARO ALOQADORLIGI **Nazaraliyeva Marhabo Xayitboyevna**	**52**
SHAXSDA IMPOSTER SINDROMINING INTROVERSIYA, EKSTROVERSIYA, NEVROTIZM VA IJTIMOIY TAQQOSLASH BILAN BOG‘LIQLIGI **Yuldasheva Nilufarxon Sherqo‘zi qizi**	**61**
TALABALARDA OPTIMIZM XUSUSIYATI VA MUAMMONI HAL QILISH QOBILIYATINING RIVOJLANISHIDAGI PSIXOLOGIK XUSUSIYATLAR **Ko‘chkinova Zulxumor Shohobiddin qizi**	**73**
TALABALAR IQTISODIY XULQ-ATVORINING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI: GENDER TAHLILI **Yuldosheva Gavhar O‘tkirovna**	**82**

PROBLEMS AND NECESSARY CONSIDERATIONS OF ECOLOGICAL AND BIOPHYSICAL EDUCATION **Tuksanova Zilola Izatulloyevna**	**90**
TA'LIM JARAYONIDA TEXNIK TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH MODELI **Z.F. Amirova**	**95**
XIX ASR OXIRI-XX ASR BOSHLARIDA SAMARQAND VILOYATI SHAHAR AHOLISI VA MA'MURIY BOSHQARUV TIZIMIDAGI O'ZGARISHLAR **Bo'tayev Jonibek Shodiyevich**	**102**
MAQOM SAN'ATINI O'QITISHDA RAQAMLI PLATFORMALAR VA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI **Sunnatillayev Asatillo Sunnatovich**	**108**
O'ZBEK XALQ MAQOLLARI: MILLIY TAFAKKUR VA BADIIY MEROS NAMUNASI **Karimova Muqaddas Abdisamatovna**	**116**

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VAZIRLIGI HUZURIDAGI
AXBOROTLASHTIRISH VA TELEKOMMUNIKASIYALAR SOHASIDA NAZORAT INSPEKSIYASI

ГУВОҲНОМА

№1564147 Фаол

"FANLARARO ILMIY TADQIQOTLAR" MAS'ULIYATI CHEKLANGAN JAMIYAT

Оммавий ахборот воситаси давлат рўйхатидан ўтказилганлиги тўғрисидаги гувоҳнома

ЛИЦЕНЗИЯ РЕЕСТРИ БЎЙИЧА ТАРТИБ РАҚАМИ
C-5669890

СТИР (СОЛИҚ ТЎЛОВЧИНИНГ ИДЕНТИФИКАЦИОН РАҚАМИ)
312386344

АМАЛ ҚИЛИШ МУДДАТИ
05.05.2026дан - - чексиз

ЖОЙЛАШГАН МАНЗИЛИ (ПОЧТА МАНЗИЛИ)
Тошкент шаҳри, Сирғали тумани, Янги Бунёдобод МФЙ, Сергели 6а мавзеси, 8-уй, 148-хонадон

ВАКОЛАТЛИ ОРГАН
Ўзбекистон Республикаси Рақамли технологиялар вазирлиги ҳузуридаги Ахборотлаштириш ва телекоммуникациялар соҳасида назорат инспекцияси

05.05.2026 18:22
TAQDIM ETILGAN SANA

Гувоҳнома **№1564147**

Faoliyat turi

Оммавий ахборот воситаси сифатида фаолиятни амалга ошириш

Qo'shimcha ma'lumotlar

ҚЎШИМЧА МАЪЛУМОТЛАР

Оммавий ахборот воситасининг номи	Fanlararo ilmiy tadqiqotlar
Оммавий ахборот воситасининг тили	o'zbek, rus va ingliz tili
Оммавий ахборот воситасининг тури	Журнал

ТАРҚАТИЛИШ ҲУДУДИ ВА ШАКЛИ

Тарқатилиш ҳудуди ва шакли	Республика миқёсида
Viloyat	
Тарқатилиш шакли	Онлайн

License SYSTEM

05.05.2026 18:22
TAQDIM ETILGAN SANA

Materiallar ko‘chirib bosilganda **“Fanlararo ilmiy tadqiqotlar”** jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart.

***

Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.
Ilmiy maqolalar tahririyat tomonidan ko‘rib chiqiladi. Tahririyat a’zolarining jurnal ruknlariga mos kelmagan, ko‘rsatilgan talablarga mos bo‘lmagan maqolalarni nashr qilmaslik huquqi bor.

***

“Fanlararo ilmiy tadqiqotlar” jurnali 05.05.2026-yildan O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi huzuridagi Axborotlashtirish va telekommunikatsiyalar sohasida nazorat inspeksiyasi tomonidan 2026-yil 5-may sanasida davlat ro‘yxatidan o‘tkazilib, 1564147-sonli rasmiy litsenziya asosida faoliyat yuritadi.

***

Yuborilgan maqolalarning barchasi “Antiplagiat” tizimida tekshiriladi.
Jurnalda nashr etilgan materiallar va ma’lumotlarning to‘g‘riligiga mualliflar mas’ul.

“Fanlararo ilmiy tadqiqotlar” ilmiy-amaliy metodologik jurnali barcha ta’lim muassasalari va ilmiy izlanuvchilarni hamkorlikka chorlaydi.

Muassis: “Fanlararo ilmiy tadqiqotlar” MCHJ
Tahririyat manzili: Toshkent shahar Sergili tumani Yangi Bunyodobod MFY 8-uy
https://fanlararotadqiqotlar.uz/